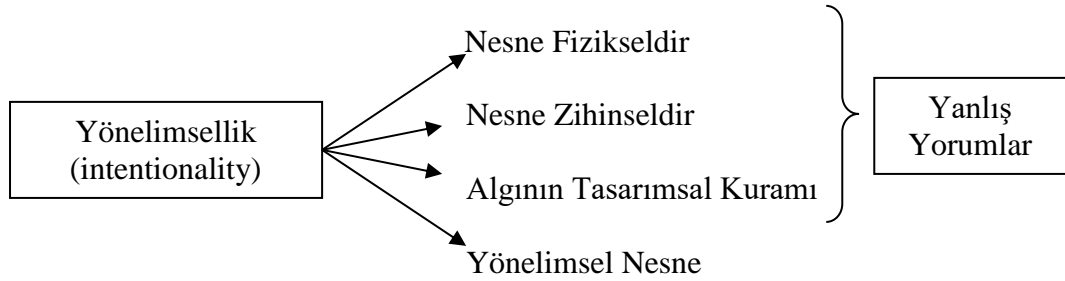

II. HAFTA

II. Hafta tartışma metinleri: Husserl. Philosophy as Rigorous Science Husserl. The Idea of Phenomenology

Husserl, ‘bütün zihinsel edimlerimiz, nesnelere ister fiziksel olarak var olsunlar isterse olmasınlar yönelimseldirler; bunlara zihinsel yapılar olarak bakmak yanlıştır’ savını ortaya koymaktadır.

Üçüncü problem, yönelimsel nesnenin algının tasarımı ile açıklanmasıdır. Buna göre algı söz konusu olduğunda dolaysız bir nesneye sahibizdir. Bu durumda, algısal realizm – algının tasarımsal kuramına indirgeme- savunuluyor gibi görünmektedir. Dış dünyada olan bir şeyin deneyimine sahip olmak, nesnenin duyuşal sistemi etkilemesi sonucu bilinçte o nesnenin tasarımının oluşmasıdır. Her algı iki şey gerektirir: Nesne ve onun tasarımı. Husserl’e göre bu yaklaşım yanlıştır. Zihinsel tasarım, tanımı gereği nesneden ayrı bir şeydir. Bunun dış dünyadaki nesne ile ilişkisi nasıl açıklanacaktır? Deneyimde, zihindeki tasarım ve ‘gerçek’ nesne söz konusu ise algının iki nesnesi var demektir. İçkin bir nesne-tasarım ve dışsal bir nesne olduğunda kuram yine çalışmamaktadır. Bu durumda deneyim içsel ve dışsal iki nesneye sahiptir. Tasarımsal yaklaşım algıyı öne sürüyorsa ve algı yoluyla yönelimselliği açıklamaya çalışıyorsa, bu, başarılı bir açıklama değildir. Tasarımın deneyimlenmesi gibi bir sonuç ortaya çıkmaktadır.

Yönelimsel nesne ile bilinçsel edim arasındaki ilişki açıklanabilirse, bilinç durumu da açıklanmış olacaktır. Yönelimsellik, reel olarak varolandan ayrı düşünülmelidir. Algı söz konusu olduğundaki gibi iki ayrı nesne de olanaklı değildir. Bilincin tek yönelimsel nesnesi

olmalıdır. Yönelimselliğin eksik ve yanlış yorumlarının eleştirisi, yönelimsel nesnenin fiziksel, mental ya da algısal tasarımsal bir şey olmadığı sonucunu doğurur.

Her yönelimsel deneyim üç öğeden oluşur:

- i) sadece fiziksel sürece yoğunlaşarak edimin içkin-reel içeriği
- ii) sadece anlamı çözümlenerek deneyimin yönelimsel içeriği
- iii) yönelimsel nesnenin kendisi

Yönelimsel İçerik

Yönelimsel nesne, yönelinen nesne ile özdeşdir. Bilincin yönelimselliğine dışarıdaki bir nesne yol açmaz. Bilincin yönelimselliği deneyimin içsel aşamalarının oluşturduğu bir şeydir. Yönelimsel içerik, bilinci yönelimsel yapar. Farklı türde bilinç durumları vardır: İnanma, yargılama, isteme, bilme, algılama. Bu farklılıkları dizgesel biçimde sınıflandırmak olanaklıdır. Her edim yönelimsel içeriğe sahiptir. Yönelimsel içerik, ayrılamayan fakat farklı iki öge içerir:

- Deneyimin yönelimsel niteliği (farklı türden bilinç durumları)
- Deneyimin yönelimsel maddesi

Aynı nitelik farklı maddeler ile aynı madde farklı nitelikler ile ortaya çıkabilir. Edimin niteliği ve etkin maddesi iki farklı özelliktir; fakat ayrı değildir. Madde, yönelimselliği sağlar; nitelik, referans verir. Ancak, nitelik, maddeyi oluşturmaz. Madde edimin ideal anlamıdır. Anlam da, nesne ile olan bir ilişki oluşturur. Herhangi bir ifadeyi anlamlı olarak kullanmak ve nesneye bildirimde bulunmak tek ve aynı şeydir. Bu anlam, bilincin yönelimli olmasını sağlar. Yönelimsel ilişki kavramsallaştırma bağlamında ele alınmaktadır.

Tasarımın yorumlanabilmesi için ilk olarak tasarıma konu olan nesnenin algılanması gereklidir. Tasarım, algıyı gerektiriyorsa, yönelimselliği açıklamada yetersizdir. Yönelimsellik, herhangi bir şeyin varoluşundan bağımsız olarak vardır. Zihnimiz, dışarıdan gelen etkiden dolayı yönelimsel değildir. Yönelimsellik, zihnin dışında olan bir nesne tarafından belirlenmez, zihnin kökensel yapısı tarafından belirlenir. Yönelimsellik, iki farklı şeyin var olması gerekliliğini öne sürmemektedir. ‘Zihin(bilinç), bir şeyin bilincidir’ demek, zihin ayrı, nesnesi ayrı anlamını taşır. Bu, deneyimde, bilincin nesneye yönelim imkânı taşıması demektir. Bu yaklaşım, Özne-Nesne arasındaki uçurumun yarattığı problemin çıkış noktasıdır.

Metafizik realizm, zihinden bağımsız bir nesne, zihin ve bunların ilişkisi problemini ele alır. Yönelimselliğin çözümlemesi ise, bize bilinç edimlerinin var olduklarını ve bunların doğaları gereği aşkın nesnelere yöneldiklerini ortaya koymaktadır. Yönelimsellik, bilincin nesneye yönelmiş durumda olmasıdır. Nesne ile Özne'nin buluşması bağlamında, Özne-Nesne ayrımı klasik anlamının dışındadır. Özne, kendisini aşan bir şeydir ve kendinden başka bir şeye yönelir. Yönelimsel nesne ve gerçek nesne ayrımı saçmadır; algıladığımızı varsaydığımız şey, zaten bize verilen, yönelimsel nesnedir. (Kant'ın kendinde-şey'ine gönderme yapılmaktadır.)

Görüngübilim, bilinci kendi içerisinde yönelimsel olarak nitelendirmektedir. Bu nedenle, bilinç, yönelimsel yapısıyla integral bir şeydir; yönelimsel nesnesi fiziksel olmayabilir. Özne, kendini aşan bir yapı olduğundan, 'özne, nesne ile nasıl ilişki kurar?' sorusu cevaplanmış olmaktadır.

Yönelimselliğe üç biçimde yaklaşılabilir:

- i) Fiziksel süreç –edimin içkin içeriği-
- ii) Anlamı araştırmak –yönelimsel içerik-
- iii) Hangi nesne –yönelimsel nesne-

Bunlar arasındaki ilişki, zihnin yönelimsel yapısını verir. Yönelimsel nesne, yönelinmiş olan nesnedir; bilinç durumları daima bir şeyin bilinci olarak ortaya çıkmaktadırlar. Bilişsel temelde, bilinç, bir şeyin farkında olduğu için kendi kendisinin de farkındadır.

Yönelimsel içerik, bilinci yönelimsel yapar. Edimi, yöneleceği şeye göre düzenler. Farklı türden bilinçlilik durumları vardır: İnanmak, istemek, kuşku duymak vb. Bu farklılıklar dizgesel biçimde ele alınmalıdırlar. Yönelimsel içeriğin farklı, ancak ayrılmaması gereken iki ögesi vardır:

- Deneyimin yönelimsel niteliği
- Yönelimsel madde

Yönelimsel deneyim, spesifik türden bir deneyimdir. Bu yapıya yönelimsel nitelik adı verilir. Her yönelimsel deneyim bir şeyi hedefler; deneyimin yönelimsel niteliğinin yöneldiği şey, yönelimsel madde'dir. Madde, nesneye yönelme durumunu sağlar. Edimin maddesi, edimin ideal anlamıdır. Bir nesneye yönelmiş olmak, ona ilişkin bir anlam atfetmek demektir. Bilince, nesneye yönelmişlik özelliği sağlar. Dışarıda, fiziksel olarak varolan nesneden daha spesifik

olarak, deneyimin yönelimsel maddesi, onun bir şey olarak kavranmasını sağlar. Yönelimsel ilişki, kavramsallaştırma temellidir; o nesnenin bilincine belli bir biçimde sahibizdir. O nesneye, -anlam bağlamında- bir şey olarak yönelmek söz konusudur.

‘Algılıyorum’, ‘yargılıyorum’, ‘imgeliyorum’, belli bir kavramsallaştırma ile yönelmek anlamına gelmektedir. Farklı tanımlamalar, kavramsallaştırmalar, perspektifler olanaklıdır. Ancak, tek ve aynı maddenin edimi, farklı nesnelere yönelmez. Anlam yoluyla yönelmişlik söz konusudur. (Edim-Anlam-Yönelimsellik)

Fiziksel içerik

Bir şeyin anlamlandırma süreci ile ideal anlamı farklıdır. Bir nesne algılandığında, o nesneye yönelinmiş olunmaktadır. Aynı yönelimsel nesne ve aynı yönelimsel içerik olsa da sayısal olarak iki farklı algı söz konusu olabilir. Algı, bilincin yitimsel bir sürecidir. Onun aşamaları ruhsal süreci oluşturur. Bunu, yönelimsel nesne ve içerik ile karşılaştırdığımızda, bunlar edimi aşan türdendirler. İçkin içerik, zihinseldir ve algılayana özeldir. Bütün bilinç edimlerinin birer içkin içeriği vardır; bazı edimler daha farklı içkin öğelere sahip olabilirler. Yönelimsellik, madde ve niteliğin karmaşık yapısı ile oluşur; bu yapı edimin içkin akışına dâhildir. Anlamın somut edimi, öznenin anlama çabasıdır; bu, bir şeyi anlamamanın öznel sürecidir. İdeal anlama ilişkin bir özelleme durumudur. Her somut edim, ideali yakalama ile ilgilidir. İdeal anlam ise nesnenin anlamıdır.

“Anlam, değişen somut anlamlandırma edimi ile ilgilidir. Bir edimin içkin içeriği, ideal anlamın bir özellemesidir. Bu içkin içerik, somut olarak edimin içerisindedir. İdeal anlam ise somut edimden bağımsız olarak vardır.” İçkin içerik, edimden bağımsız düşünülemez. Yönelimsel olmayan deneyim öğeleri de söz konusudur. Perspektifel yaklaşım, algının yönelimsel olmayan öğelerine örnektir.

Duyumsallık, edimi oluşturur; ancak, bizim yöneldiğimiz bir şey değildir. Kendi görsel edimimiz algılanmaz. (-Görmekte olduğumuzu görmeyiz-)

Edim ve onun içeriği –onun içkin ögeleri- bizim tematik ve refektif olmayan yanımız içerisinde. Yöneldiğimiz şey, edimin içinde değildir. Yönelimsel olmayan ögeler ve – nesnesi olmayan- deneyim durumları da vardır. Yönelimsellik tek başına bilincin bir özelliği değildir. Nesneye göndermede bulunmayan durumlar da vardır. Bilinç türleri yönelimsel değildirler. “Bilincinde olduğumuz nesne, basit bir şekilde bilinçte bulunan bir şey değildir; varlık olarak oluşturulur, bizim içindir ve yönelimsellik içinde açığa çıkar”

Yönelimsel deneyim, madde ve nitelik ögelerinden oluşur. Bu kompleks yapı, edimin yönelimsel özüdür. Yönelimsel nesneye yönelimimiz (yargılama, şüphe etme vb.) ile yönelim yollarını bütünüyle tüketmiş olmayız. Nesnenin verilmişliğinde farklı görünme biçimleri söz konusudur. Aynı madde ve nitelikle, fiziksel nesne varken ve yokken, iki farklı yargı verilebilir. Bu iki edim arasında önemli bir farklılık vardır. Nitelik ve madde aynı olsa da yönelimsel özün ötesinde bir sorun söz konusudur: Nesnenin olmadığı durumda imleyici bir yönelimsellik, ikinci durumda ise sezgisel bir yönelimsellik (yönelinen nesneye algısal yönelim) gerçekleşmektedir. Nesne, ‘benim’ sezgime konu olarak vardır. ***Sadece madde ve nitelik ile değil, yönelinen nesnenin nasıl verildiği de yönelimselliği etkilemektedir.***

1-) Nesneye Yönelmişlik (Yönelimsel Öz)

2-) Nesnenin nasıl verildiği → imleyici – imgesel – algısal

Nitelik – Madde

-

Nesnenin Verilmişliği

(Yönelimsel Öz)

(İmleyici – İmgesel – Algısal)

- İMLEYİCİ (Simgesel) → Hiç görmediğimiz bir nesneden ya da ‘an’da orada olmayan bir nesneden söz etmek.
- İMGESEL → Nesnenin resmini görmek.
- ALGISAL → Nesnenin kendisini görmek.

Bu farklı yönelimler arasında hiyerarşik aşamalı bir ilişki vardır. Nesnenin dolaysız, özgün, optimal -algı ile- verilmişliği sıralamada en üstte yer almaktadır. Bu bağlamda farklı epistemik düzlemler söz konusudur. Bilgi açısından en alt düzey, imleyici düzeydir; bu, dilsel bir düzlemdir. İmgesel olan ise belli oranda sezgisel içerik taşır; dolaylı bir yönelmişlik söz konusudur. Algıda, yönelim dolaysız, imgesel olanda yönelim dolaylıdır; imleyici

Ankara Üniversitesi Açık Ders Notları

FEL 403 – Çağdaş Felsefe I

yönelimsellikte yönelimsellik bir tasarım ile gerçekleşir. İmleyici yönelimde, bu olumsal tasarımda, dilsel bir simge ile nesneye yönelilir. İmgesel tasarım ile nesne arasında bir bağ vardır. Algıda yönelimsellik, nesnenin yönelimselliğın gerçekleştiğı yerde bulunması ile sınırlıdır. Bütün yönelimsellikler, nesnenin dolaysız verilmişliğinden dolayı olanın türetilmesi ile oluşmaktadırlar.